

Література

1. Аблятіпова Н.А. Надання дієздатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав та виконанні обов'язків як вид піклування // Актуальні проблеми держави і права., 2007, Вип.33, С.121-126.
2. Гражданский Кодекс Российской Федерации. Ч.1: Научно-практический комментарий / под ред. Т.Е. Абовой, А.Ю. Кабалкина в 3т., Т2., 3-изд. перераб и доп., 2009г. С. 85.
3. Гражданский кодекс Российской Федерации (часть первая) : федеральный закон от 30. 11. 1994 №51 -ФЗ (с изм. от 13.07.2015) [Электронный ресурс]: Консультант Плюс
4. Гражданское право. Часть первая: Учебник. / Под ред. А.Г. Калпина, А.И. Маслова., М.: Юристъ, 1997, 471 с.
5. Ершова Н.М. Опекa и попечительство., М.:Юрид. лит.,1971.80 с.
6. Комментарий к Гражданскому кодексу Республики Беларусь с приложением актов законодательства и судебной практики (постатейный): в 3 кн. - Минск: Амалфея, 2005.- Кн. 1. - Разд. I. Общие положения. Разд. П. Право собственности и другие вещные права; отв. ред. и рук. авт. коллектива В.Ф.Чигир. - 1040 с.

7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. - 5-те вид., перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця, К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.1.832 с.

8. Поздняков А.Б. Институт патронажа в Российской Федерации, его отличие от попечительства : автореф. диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук / А.Б. Поздняков. -Москва: Изд-во Рос. гос. ин-т интеллект. собственности, 2010 г. 28 с.

9. Салей Е. Патронаж над дееспособными гражданами // URL: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/42876/1/Salei_4.pdf

Юнін О.С.,

доктор юридичних наук,

професор кафедри цивільного права та процесу

ДДУВС

Надійшла до редакції: 16.04.2017

УДК 347.155

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПРАВозДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Кісель В. Й.,

Мамедов Р. Ю.

У науковій статті досліджується правоздатність як інститут цивільного права. Окреслюються найбільш дискусійні проблеми, пов'язані з цим поняттям. Аналізуються різні доктринальні підходи, пов'язані з вирішенням цих проблем. Робиться висновок, що правоздатність є невіддільною від самої сутності людини. У момент свого народження людина набуває весь обсяг правоздатності. Сама тривалість життя не впливає на "якість" правоздатності: навіть однієї хвилини життя достатньо для того, щоб стати суб'єктом права. Припинення правоздатності необхідно пов'язувати лише з біологічною смертю, коли повернення людини до життя виключена. Оголошенням судом особи померлою ґрунтується не на факті смерті, а на презумпції того, що людина померла.

Ключові слова: фізична особа, правоздатність, суб'єктивні права, суб'єктивні обов'язки.

В научной статье исследуется правоспособность как институт гражданского права. Определяются наиболее дискуссионные проблемы, связанные с этим понятием. Анализируются различные доктринальные подходы, связанные с решением этих проблем. Делается вывод, что правоспособность неотделима от самой сущности человека. В момент своего рождения человек приобретает весь объем правоспособности. Сама продолжительность жизни не влияет на "качество" правоспособности: даже одной минуты жизни достаточно для того, чтобы стать субъектом права. Прекращение правоспособности необходимо связывать только с биологической смертью, когда возврат человека к жизни исключен. Объявлением судом лица умершим основывается не на факте смерти, а на презумпции того, что человек умер.

Ключевые слова: физическое лицо, правоспособность, субъективные права, субъективные обязанности.

The article revealed some theoretical aspect of civil capacity of the individual. Civil capacity investigated as an institution of civil law. The author identifies the main problems of this legal institution, analyzes the views of different scholars on this subject. It is concluded that legal capacity is inseparable from the very nature of man. The individual at the time of his birth, acquires the entire volume legal capacity. Life expectancy does not affect the "quality" of legal capacity, one minute of life enough to be the subject of rights. Termination of legal capacity associated only with biological death, when the return of a person to life is excluded. The court may be declaring the individual of the dead, but it is not the finish of the legal capacity. The conclusion that legal capacity has included rights and duties of the individuals.

Key words: the individual, legal capacity, subjective rights, subjective duties.

Постановка проблеми. Як відомо, суб'єктами цивільного права є учасники цивільно-правових відносин, наділені цивільною правосуб'єктністю. Загальноприйнятим у цивільному праві є виокремлення в правосуб'єктності двох головних елементів - правоздатності та дієздатності.

Правоздатність завжди займала особливе місце поміж інших елементів цивільної правосуб'єктності. Як влучно зазначав О. О. Красавчиков, "...правоздатність необхідна настільки ж, наскільки необхідна норма права, що регулює певне суспільне відношення. Правоздатність є достатнім критерієм встановлення факту правового існування суб'єкта права. Вона є самодостатньою категорією, чого не можна сказати про дієздатність, яка безпосередньо від неї залежить" [1, с. 40].

У науці цивільного права завжди спостерігався значний інтерес до вивчення проблематики сутності та змісту правоздатності фізичних осіб. Зокрема, істотний

© В.И. Кісель, Р.Ю. Мамедов 2017

внесок у наповнення цієї частини цивілістики здійснили такі знані правознавці, як Г. Б. Шершеневич, Й. О. Покровський, О. С. Йоффе, М. М. Агарков, С. М. Братусь, В. В. Луць, Р. Б. Шишка, О. В. Дзера, Я. М. Шевченко та ін. Серед останніх публікацій, пов'язаних із з'ясуванням сутності правоздатності фізичних осіб, хотілося б відзначити наукові статті: В. Надьон "Деякі аспекти визначення правоздатності в цивільному праві" [2]; С. Сулейманової "Про цивільну правоздатність фізичної особи" [3] та ін.

Проте, на наш погляд, відповідну дискусію не можна вважати вичерпаною. Таке переконання підкріплюється постійним розвитком приватно-правових відносин, що знаходить своє відображення у відповідних змінах чинного законодавства та динаміці розвитку основних доктринальних уявлень про зміст та сутність правоздатності фізичних осіб.

Мета статті. Проблематика, пов'язана з правоздатністю, є багатогранною, причому кожна з проблем може бути предметом окремого фундаментального дослідження. Натомість, автор вбачає своє завдання у розкритті дискусійних проблем правоздатності фізичних осіб, пов'язаних з її сутністю, змістом та моментами виникнення й припинення.

Виклад основного матеріалу. Витоки правоздатності, як центрального інституту цивільного права, відносяться до римського приватного права. Особливістю тогочасного розуміння цього поняття було його розділення на активну та пасивну правоздатність. Зокрема, коли йшлося про правоздатність, як право мати права, то вона визначалася як активна правоздатність. Навпаки, правоздатність як можливість мати обов'язки вважалася пасивною правоздатністю. На практиці така диференціація втілювалася, наприклад, у тому, що у стародавньому Римі дорослий син у сфері публічного права володів активною правоздатністю, а у сфері приватного - лише пасивною [4, с. 67].

Новий етап розвитку правоздатності фізичної особи пов'язують з епохою буржуазних революцій (у першу чергу в Англії - XVII ст., та Франції - XVIII ст.), коли з метою усунення феодальних, станових та інших відмінностей між членами громадянського суспільства був проголошений принцип рівної правоздатності. Правоздатність була визначена як здатність особи бути носієм прав і обов'язків. Принциповою новелою була теза про те, що носій прав і обов'язків не міг бути річчю. Як наслідок, не могло бути й права власності на людину, що виключало рабство та кріпосне право [5, с. 46].

Саме в цей історичний період відбулися й перші спроби теоретичного обґрунтування походження та сутності правоздатності фізичних осіб. Уважаємо, що родоначальниками відповідної наукової дискусії є представники старої природно-правової школи Гуго Гроцій, Томмазо Кампанелла та ін. Саме ці видатні правники та мислителі середньовіччя стали фундаторами вчення про права особистості, яке згодом трансформувалося в природно-правову доктрину правоздатності фізичної особи. Основною тезою цієї доктрини було й залишається твердження про те, що людина вже в момент свого народження набуває правоздатності як комплексу прав та благ, одночасно отримуючи право на її захист [6, с. 120-121].

Зазначимо, що запропонована ідея природно-правового бачення сутності правоздатності фізичної особи не повною мірою була сприйнята науковими та політичними колами, і внаслідок викликала відповідну дискусію. Зокрема, наприкінці XVI ст. Жан Боден, теоретик ідеї

абсолютної монархії, твердив про повну залежність виникнення правоздатності не від факту народження, а від волі монарха, визнаючи останнього єдиним сувереном, здатним наділяти своїх підданих як правами, так і обов'язками [7, с. 52]. Така ідея, вийшовши з вузьких рамок монархізму, згодом трансформувалася в позитивістське бачення сутності правоздатності фізичної особи. Остаточне становлення таких ідей та формування позитивістської теорії правоздатності фізичної особи (Джон Остін, Ганс Кельзен та ін.) необхідно віднести до першої половини XIX ст. Основною ідеєю такої теорії було твердження про те, що правоздатність не належить людині від природи, нею людину наділяє держава, визначаючи через нормативні акти її обсяг [7, с. 83].

Таким чином, принципова відмінність цих двох теорій полягає в тому, що у першому випадку для набуття правоздатності людині достатньо лише народитися; у другому - необхідно стати ще й громадянином відповідної держави, яка надасть відповідний обсяг правоздатності. Як наслідок, якщо розглядати правоздатність крізь призму природно-правової доктрини, то вона, без сумніву, є інститутом приватного права. Навпаки, якщо правоздатність розглядати з точки зору позитивізму, то вона є інститутом скоріше публічного права, оскільки саме воно оперує поняттям громадянства.

Зазначимо, що ідеї як природно-правової, так і позитивістської сутності правоздатності фізичної особи в тій чи іншій мірі були сприйняті сучасними правовими системами. Наприклад, вплив природно-правового бачення правоздатності є основою вітчизняного цивільного права, доказом чого є положення ст. 24 Цивільного кодексу України (далі - ЦК), яка визнає учасником цивільних відносин саме людину. Натомість, відповідно до ст. 17 Цивільного кодексу Російської Федерації здатність мати цивільні права та нести обов'язки (цивільна правоздатність) в рівній мірі визнається за всіма громадянами [8].

Переходячи до аналізу нормативного регулювання інституту правоздатності фізичної особи, зробимо невеликий історичний екскурс, першим кроком якого буде звернення до ЦК УСРР 1922 р. [9]. Саме визначення правоздатності, яке було закріплене в ст. 4 цього кодифікованого акта, зводилося до здатності мати цивільні права та обов'язки. Крім того, гарантувалося, що стать, раса, національність, віросповідання, походження не можуть мати ніякого впливу на обсяг цивільної правоздатності.

Особливістю нормативного регулювання правоздатності в рамках тієї історичної епохи була та обставина, що законодавство чітко визначало межі цього правового інституту, оскільки ст. 5 ЦК УСРР перераховувала основні права, що становили зміст правоздатності громадян. Зокрема, кожний громадянин УСРР мав право вільно пересуватися і селитися на території УСРР, вибирати не заборонені законом заняття і професії, набувати і відчужувати майно із зазначеними в законі обмеженнями, укладати правочини і вступати в зобов'язання, закладати торгівлі і промислові підприємства, з додержанням усіх постанов, що регулюють промислову та торгову діяльність і охороняють застосування праці. Крім цього, у ст. 4 ЦК УСРР зазначалося, що цивільна правоздатність мала виключно цільовий характер, оскільки громадяни наділялися нею з метою розвитку продуктивних сил країни.

У ЦК УРСР 1963 р. [10] цивільна правоздатність також визначалася шляхом перерахування основних суб'єктивних цивільних прав. Але помітною новелою була та обставина, що законодавець не виключав набуття особами

й інших майнових і особистих немайнових прав, які не були передбачені цивільним законодавством, але які не суперечили змісту й основним засадам цивільного права.

Особливістю сучасного бачення правоздатності фізичних осіб є та обставина, що її зміст складає сукупність тих цивільних прав та обов'язків, які можуть мати фізичні особи, причому ЦК 2003 р. в нормах про правоздатність (ст.ст. 24-29) не дає ані вичерпного, ані хоча б приблизного переліку цивільних прав та обов'язків.

До основних проблемних питань, які пов'язані з правоздатністю фізичної особи, та є предметом наукової дискусії, необхідно віднести такі: яка сутність правоздатності, який її зміст, що є моментом виникнення та припинення правоздатності?

Відповідаючи на запитання про сутність правоздатності, зазначимо, що із цього приводу виробилося два основні підходи. Прихильники першого визначають правоздатність через поняття "права"; прихильники другого - через поняття "здатності". Наприклад, С. Сулейманова вважає, що "...для розкриття природи цивільної правоздатності фізичної особи першочергове значення має обґрунтування тези про те, що правоздатність - це особливе суб'єктивне право" [3, с. 44]. Натомість В. Надьон, навпаки переконана в тому, що "...правоздатність у жодному разі не можна ототожнювати з суб'єктивними цивільними правами" [11, с. 39].

На наш погляд, правоздатність не може бути суб'єктивним правом, оскільки по своїй суті є передумовою виникнення всіх суб'єктивних цивільних прав та обов'язків. Насправді між правоздатністю і суб'єктивним правом є значна кількість відмінностей. Наприклад, правоздатність в однаковій мірі наділені всі фізичні особи, і навпаки - обсяг суб'єктивних прав у різних осіб є різним; особа не може відмовитися від правоздатності або її частини, а також передати її іншій особі, натомість більшість суб'єктивних прав може бути передана іншим учасникам цивільних правовідносин.

Отже, на наш погляд, правоздатність є передумовою виникнення суб'єктивних прав, але не правом. Така характеристика правоздатності не дозволить змішувати її з іншими правовими явищами, наприклад, таким як право власності.

Наступне дискусійне питання правоздатності - питання про її зміст. Ініціатором такої дискусії вважається М. М. Агарков, який запропонував теорію динамічної правоздатності. Свого часу правознавець акцентував увагу на тому, що правоздатність є динамічною категорією, оскільки її зміст постійно змінюється (наповнюється відповідними правами та обов'язками), залежно від того, з якими суб'єктами і в які правовідносини вступає її носій [12, с. 72].

Зазначена теорія була піддана критиці у зв'язку з тим, що таке розуміння змісту правоздатності призвело до хибного висновку, що особи не мають рівної правоздатності, оскільки її обсяг залежав від багатьох факторів, наприклад, від їхнього майнового стану [13]. На противагу динамічній теорії С. М. Братусь висунув ідею статичної правоздатності, констатувавши, що "... за кожним громадянином закріплений визначений обсяг правоздатності, незалежно від того, чи здатний він його реалізувати своїми діями, чи не здатний, чи має він в даний момент необхідні умови для того, щоб стати суб'єктом всіх закріплених прав, чи не має" [14, с. 5].

Необхідно зазначити, що теорія статичної правоздатності стала панівною в доктрині радянського цивільного

права. Більше того, тези про наявність правоздатності в усіх і кожного, про однаковість її обсягу не викликають сумнівів і в абсолютній більшості сучасних дослідників цивільного права. Разом із цим, як певний аргумент на користь саме "динамічності" правоздатності в сучасному національному праві можна використати положення ч. 3 ст. 25 ЦК, відповідно до якої, у випадках, установлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку.

Отже, законодавець вводить положення, відповідно до якого зміст правоздатності є неоднаковим, наприклад, у новонародженої дитини та особи, яка вже досягла відповідного віку. Відповідно до вимог ЦК лише фізична особа, яка досягла 14 років, може вільно обирати місце свого проживання (ч. 2 ст. 29 ЦК), давати згоду на надання медичної допомоги (ч. 2 ст. 284 ЦК), вільно пересуватися на території України (ч. 2 ст. 313 ЦК). Із досягненням 16-річного віку фізична особа має право на зміну імені (ч. 2 ст. 295 ЦК), вільний самостійний виїзд за межі України (ч. 3 ст. 313 ЦК) тощо.

Така диференціація обсягу правоздатності призвела до того, що в юридичній літературі висловлюються пропозиції щодо необхідності поділу правоздатності, залежно від обсягу прав та обов'язків, носіями яких є фізичні особи на різних етапах свого вікового розвитку, на два види: активну правоздатність - здатність особи мати права та обов'язки, дозволені законом; пасивну правоздатність - здатність особи мати лише права, дозволені законом (така правоздатність є характерною для осіб, які не досягли 14-річного віку, та недієздатних фізичних осіб, які користуються виключно немайновими правами) [2, с. 5].

Не можемо в повній мірі погодитися з висловленою пропозицією з тих простих міркувань, що, на наш погляд, неприпустимо розглядати цивільні права ізольовано від цивільних обов'язків і навпаки. Твердження про те, що, наприклад, особи, які не досягли 14-річного віку, користуються виключно немайновими правами, суперечить положенням ч. 1 ст. 31 ЦК, відповідно до якої малолітні, окрім реалізації немайнових прав, можуть самостійно вчиняти й дрібні побутові угоди, отже, як мінімум, несуть обов'язки, пов'язані з повною та своєчасною оплатою, наприклад придбаних цукерок, послуг, наданих розважальними атракціонами, тощо.

Абсолютно відокремлено від обов'язків, у контексті чинного законодавства, можна розглядати лише права недієздатних осіб, які згідно зі ст. 41 ЦК не можуть учинити будь-яких правочинів. Оскільки участь недієздатних осіб у цивільних правовідносинах не можна вважати правилом, а скоріше винятком, вважаємо за необхідне диференціювати правоздатність не залежно від прав та обов'язків, а залежно від здатності особи набувати суб'єктивних прав та обов'язків. Використовуючи саме такий критерій, вважаємо, що в правоздатності фізичних осіб можна виділяти загальну і спеціальну правоздатність. Носіями загальної правоздатності, на наш погляд, є всі без винятку фізичні особи; носіями спеціальної лише ті, які відповідають умовам для набуття цих прав та обов'язків (також і щодо віку).

Як підсумок аналізу проблеми змісту правоздатності фізичної особи відповімо на запитання: чи є приклади вікової диференціації змісту правоздатності фізичної особи проявами її динамічності? Уважаємо, що ні. На наш погляд, досягнення фізичною особою того чи іншого

віку необхідно розглядати як один з елементів складу юридичного факту, при повному формуванні якого в особи виникає право вступити в шлюб, обирати собі місце проживання тощо. Отже, цивільна правоздатність не означає для конкретної особи можливість у кожний конкретний момент мати конкретні права й обов'язки, залежно від її взаємовідносин з іншими особами (що є однією з основних тез теорії динамічної правоздатності), а означає загальну та необхідну для будь-якої особи передумову здатності мати конкретні суб'єктивні права та обов'язки.

Останнім дискусійним питанням, яке ми розглянемо в межах даного дослідження, є питання про момент виникнення та припинення правоздатності фізичної особи. Здавалося б, із цього приводу ніяких дискусій бути не може, адже сучасне національне цивільне право чітко прив'язує момент виникнення цивільної правоздатності до моменту народження фізичної особи (ч. 2 ст. 25 ЦК), а момент її припинення - до моменту смерті (ч. 4 ст. 25 ЦК). Разом із цим, незважаючи на те, що ст. 25 ЦК чітко визначає момент появи у фізичної особи правоздатності, законодавець робить застереження: у встановлених законом випадках охороняються інтереси зачаті, але ще не народженої дитини. Прикладом такого захисту може слугувати ст. 1222 ЦК, в якій серед спадкоємців виділяються також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і були народжені живими після відкриття спадщини. Крім цього, ст. 1200 ЦК визначає, що, у випадку смерті потерпілого, право на відшкодування шкоди має також його дитина, народжена після його смерті.

Отже, ЦК стоїть на позиції захисту прав ненародженої дитини, що у свою чергу викликає закономірне запитання: а чи може бути носієм права ще не народжена, фактично не існуюча людина? Наведена позиція законодавця (яка, до речі, рецепційована з римського приватного права) спонукала окремих науковців стверджувати, що у фізичних осіб правоздатність, а відповідно й окремі суб'єктивні права, можуть виникати до народження.

Наприклад, П. Гусак уважає, що людина є особою від самого зачаття, і вже від цього моменту їй притаманні основні права - точно такі, як і дорослій людині [15]. Натомість, О. Рогова переконує в тому, що межі права на життя людини варто було б розширити в часі до моменту запліднення. Як основним аргумент правознавець використовує тезу про те, що внутрішньоутробний період існування та розвитку людського ембріона є передумовою для існування людини після народження, а тому такий період її життя має бути захищеним правом так само, як і життя людини після народження [16, с. 198].

Дискусія про можливість виникнення правоздатності у фактично неіснуючого суб'єкта призвела до виникнення теорії фантомної правоздатності, яка була запропонована Р. Б. Шишкою. Фантомна правоздатність, із точки зору науковця, це право неіснуючого суб'єкта бути носієм певних правомочностей за умов, передбачених законом [17].

О. Р. Шишка, підтримуючи концепцію фантомної правоздатності, зазначає, що ще не народжена дитина має вади в елементах правоздатності. Елементами правоздатності суб'єкта права є здатність в юридичному сенсі (*de jure*) та здатність у фактичному сенсі (*de facto*) мати права та обов'язки. У ще не народженої дитини є здатність юридична (відповідно до приписів закону - абз. 2 ч. 2 ст. 25, ч. 1 ст. 1222 та ст. 1261 ЦК), але відсутня здатність фактична (немає підстав уважати, що особа народиться живою, а отже, стане суб'єктом права). Та-

ким чином закон на ще не народжену дитину поширює обмежений правовий статус суб'єкта права [18, с. 500].

У контексті цієї дискусії цікавим є рішення Європейського Суду з прав людини "Во проти Франції" (*Vo v. France*) від 8 липня 2004 р. [19]. У ньому суд дійшов висновку, що правовий статус ембріона чи плода поки є абсолютно юридично не визначеним. Разом з цим, більшість європейських держав визнає, що людський ембріон належить до людського роду. На думку суду, здатність такого ембріона стати людиною викликає необхідність його захисту, однак така обставина не означає можливості розглядати його як людину, котрій належить право на життя в контексті ст. 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.). Таким чином суд висловив своє переконання в тому, що за умов чинного нормативного регулювання ненароджену дитину не можна вважати носієм прав та обов'язків.

Переходячи до визначення моменту припинення цивільної правоздатності, зазначимо, що цивілістика розрізняє смерть юридичну і фактичну. Під поняттям юридичної смерті розуміють оголошення фізичної особи померлою в порядку, визначеному ст. 46 ЦК. Однак така смерть є скоріше юридичною презумпцією смерті, аніж її фактичною констатацією. У зв'язку із цим, у випадку появи фізичної особи, яка оголошена померлою, застосовуються відповідні правові наслідки відновлювального характеру, також і такі, що стосуються поновлення її правоздатності в повному обсязі.

Іншим чином вирішується питання, коли смерть настає фактично. Однак і в цьому випадку слід поділяти фактичну смерть на клінічну й біологічну. Під клінічною смертю необхідно розуміти механічну зупинку серцевого м'язу. При цьому зберігається можливість відновлення життєдіяльності організму, але в суворо обмежений період, за умови здійснення відповідних медичних заходів (реанімації). У випадку біологічної смерті відмирають клітини головного мозку, що вже є явищем незворотним, як наслідок, ніякі медичні заходи не можуть відновити життєдіяльність людини.

Отже, моментом смерті, а отже й моментом припинення правоздатності є виключно біологічна смерть.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що цивільна правоздатність є невіддільною від самого існування людини. Поки людина є живою, вона має цивільну правоздатність. На наш погляд, в момент свого народження людина набуває весь обсяг правоздатності. Разом із цим, окрім об'єктивного факту самого народження, для реалізації всіх прав, що становлять зміст цивільної правоздатності, людина повинна ще й досягти відповідного віку, який є передумовою для самостійної реалізації всього змісту правоздатності. Сама тривалість життя не впливає на "якість" правоздатності: навіть однієї хвилини життя достатньо для того, щоб стати суб'єктом права.

Припинення правоздатності необхідно пов'язувати лише з біологічною смертю, коли можливість повернення людини до життя виключена. Оголошення судом особи померлою ґрунтується не на факті смерті, а на презумпції того, що людина померла.

Література

1. Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве / О. А. Красавчиков. - М.: Госюриздат, 1958. - 183 с.
2. Надьон В. В. Деякі аспекти визначення правоздатності в цивільному праві / В. В. Надьон. // Теорія і

практика правознавства. - 2014. - Вип. 1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_6.

3. Сулейманова С. Про цивільну правоздатність фізичної особи / С. Сулейманова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. - 2013. - Вип. 95. - С. 44-47.

4. Федущак-Паславська Г. Суб'єкти права у правовій доктрині та кодифікаціях приватного права XIII-XIX ст. у країнах романо-германського типу правової системи / Г. Федущак-Паславська // Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. - 2009. - Вип. 49. - С. 67-71.

5. Грудницька С. М. Розвиток теорії правосуб'єктності: господарсько-правове дослідження / С. М. Грудницька // Право та управління. - 2011. - № 3. - С. 46-55.

6. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. 3-е изд., стереотип. / Ред. кол.: Н. В. Козлова, С. М. Корнеев, Е. В. Кулагина, П. А. Панкратов. - М.: Статут, 2001. - 354 с.

7. Винниченко О. Ю. Проблемы общей теории государства и права. Учебное пособие / О. Ю. Винниченко, В. И. Попов, И. С. Романчук. - Тюмень: ТГУ, 2011. - 616 с.

8. Гражданский кодекс Российской Федерации от 21 октября 1994 г. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/

9. Цивільний кодекс УРСР, введений в дію з 1 лютого 1923 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://yurist-online.org/laws/codes/ex/civilnyi_kodeks_usrr_1922.pdf

10. Цивільний кодекс УРСР від 18 липня 1963 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>

11. Надьон В. В. Проблема співвідношення правоздатності та суб'єктивного цивільного права / В. В. Надьон // Вісник господарського судочинства. - 2014. - № 5. - С. 35-39.

12. Агарков М. М. Обязательство по советскому гражданскому праву / М. М. Агарков. - М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1940. - 192 с.

13. Красавчиков О. А. Социальное содержание пра-

воспособности советских граждан / О. А. Красавчиков // Правоведение. - 1960. - № 1. - С. 12-25.

14. Братусь С. Н. О соотношении гражданской правоспособности и субъективных гражданских прав / С. Н. Братусь // Советское государство и право. - 1948. - № 8. - С. 30-37.

15. Гусак П. Природне право як підстава для позитивного права на життя / П. Гусак // Доповідь на Всеукраїнській конференції (Київ, 03.12.2005 р.) "Аборт: заперечення права на життя" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://christian-psychology.org.ua/psy-individ/4442-prirodne-pravo-yak-pdstava-dlya-pozitivnogo-prava-na-zhittya.html>

16. Рогова О. Про час виникнення права людини на життя: загальнотеоретичний аналіз // Вісник академії правових наук. - 2005. - № 4. - С. 198-206.

17. Шишка Р. Б. Охрана прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Р. Б. Шишка; Нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2004. - 37 с.

18. Шишка О. Р. Право неіснуючого учасника цивільних правовідносин як правова фікція // Право та управління. - 2011. - № 1. - С. 489-511.

19. Vo v. France. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: medicallaw.org.ua/uploads/media/j02_074_075.pdf

*Кісель В. Й.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ОДУВС*

*Мамедов Р. Ю.,
доктор філософії права, доцент, доцент кафедри цивільного права Академії поліції Азербайджанської республіки
Надійшла до редакції: 13.04.2017*

УДК 347.67 (477)

ЗДІЙСНЕННЯ ОХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ПОСАДОВОЮ ОСОБОЮ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПРИ ПОСВІДЧЕННІ ЗАПОВІТУ ЗДІЙСНЕННЯ ОХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ПОСАДОВОЮ ОСОБОЮ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПРИ ПОСВІДЧЕННІ ЗАПОВІТУ

Стаття містить системне дослідження правового статусу посадової особи органу місцевого самоврядування при здійсненні охоронної функції в межах нотаріальної дії з посвідчення заповіту, визначає межі компетенції наведеної особи, місце подібної квазинотаріальної форми заповіту в межах інших процедур, що надають ознак юридичної вірогідності актам суб'єктів приватного права.

Ключові слова: посадова особа, нотаріальна діяльність, орган місцевого самоврядування, посада, заповіт, нотаріальні дії, повноваження, посвідчення, охоронна функція.

Статья содержит системное исследование правового статуса должностного лица органа местного

самоуправления при осуществлении охранной функции в пределах нотариального действия по удостоверению завещания, определяет пределы компетенции данного лица, место подобной квазинотариальной формы завещания в пределах иных процедур, которые наделяют признаками юридической достоверности акты субъектов частного права.

Ключевые слова: должностное лицо, нотариальная деятельность, орган местного самоуправления, должность, завещание, нотариальные действия, полномочия, удостоверение, охранная функция.

The article contains system research of legal status of public servant of organ of local self-government during realization of guard function within the limits of notarial